

Er ref/dnr: N2021/02166

Vårt dnr: 2022/0002

Näringsdepartementet
Landsbygdsavdelningen, Enheten
för skog, miljö och forskning
103 33 Stockholm

Stockholm 4 februari 2022

Yttrande över utredningen Vägen mot fossiloberoende jordbruk SOU 2021:67, Naturskyddsföreningens remissvar

Naturskyddsföreningen har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på betänkandet.

1 Sammanfattning

1.1 Synpunkter beträffande utredningens förslag

- Naturskyddsföreningen välkomnar förslaget om en utfasning av dieselskattenedsättningen (DSN). I en tid av akut klimatkris ska en subvention av lantbrukets ekonomi inte vara kopplat till förbrukning av en fossil resurs. Utfasningen bör genomföras fullt ut så snart jordbruksavdraget är på plats.
- Naturskyddsföreningen välkomnar förslaget om ett jordbruksavdrag som kompensationsåtgärd för utfasning av DSN. Givet de stora hållbarhetsutmaningar som pågående klimat- och naturkris medför bör dock ett eventuellt jordbruksavdrag innebära tydligare miljöstyrning.
- Naturskyddsföreningen välkomnar förslaget om en biopremie för rena biodrivmedel samt förslaget om att utvidga den befintliga klimatpremien i en övergångsfas för att fasa ut fossila drivmedel.
- Naturskyddsföreningen välkomnar förslaget om att det befintliga gödselgasstödet och biogasstödet utökas och förlängs.

- Naturskyddsföreningen välkomnar utredningens rekommendation gällande satsningar på forskning och utveckling av nya affärsmodeller. Men denna fråga borde ha fått en långt mer central plats i betänkandet och resulterat i konkreta förslag i syfte att bredda basen för lantbrukets långsiktiga lönsamhet.

1.2 Synpunkter beträffande kommittédirektivets utformning samt beträffande brister i utredningens vetenskapliga redovisning och analys

- Avsaknaden av en etablerad hierarki mellan kommittédirektivets målsättningar om en konkurrenskraftig livsmedelskedja, klimatmålen och förbättrad drivmedels- och livsmedelsberedskap, har begränsat utredarnas möjligheter att utreda vilka strukturella förändringar som behövs för att uppnå ökad konkurrenskraft på ett långsiktigt hållbart sätt. En central aspekt av hållbarhetsutmaningen är att konkurrenskraft framledes behöver bygga på ökad miljöprestanda och kan därför inte utgöra en parallell - och värsta fall konkurrerande - ambition.
- Naturskyddsföreningen anser att utredningen brister i redovisning av vetenskapliga premisser med bäring på utredningens målsättningar. Det förekommer till exempel direkt felaktiga påståenden beträffande var klimatpåverkan från mineralgödsel är som störst, samt kring klimatpåverkan från biobränslen.
- Slutbetänkandet saknar en fullgod analys av hur lantbruket kan hushålla med resursen kväve. Rekommendationerna begränsas till investeringsstöd till precisionsodling och effektivisering av stallgödselhantering. Naturskyddsföreningen anser att en tillfredställande analys även hade behövt omfatta det ekologiska lantbrukets betydande bidrag på området, samt förslag och/eller rekommendationer för att stärka dessa.
- Avslutningsvis finner Naturskyddsföreningen det anmärkningsvärt att slutbetänkandet konsekvent underlåtit att utreda och omnämna det ekologiska lantbrukets betydande bidrag till av utredningen berörda områden som hushållning med klimatskaliga insatsmedel samt ökad livsmedelsberedskap.

1.2 Synpunkter beträffande utredningens uppdrag

- Naturskyddsföreningen beklagar att utredningen fick ett allt för smalt uppdrag. Givet pågående klimat- och naturkris är det anmärkningsvärt att en statlig utredning får i uppdrag att endast fokusera på de få

procent av lantbrukets totala klimatpåverkan som kommer från fossila källor. Ca 90 procent av utsläppen kommer från andra källor.

- Naturskyddsföreningen anser att direktivet bör ha fokuserat på helheten av lantbrukets klimatpåverkan. En sådan utredning hade utöver åtgärdsförslag för ökad fossiloberoende också kunnat tillhandahålla beslutsunderlag för styrmedel för återvätning av torvjordar, ökad kolinlagring och minskade utsläpp av lustgas och metan från jordbruket.

2. Naturskyddsföreningens synpunkter

2.1 Naturskyddsföreningens synpunkter på utredningens förslag

2.1.1 Naturskyddsföreningen välkomnar utredningens förslag om utfasning av dieselskattenedsättningen som kompenseras genom införande av ett jordbruksavdrag.

Naturskyddsföreningen ställer sig som princip positiv till att dieselskattenedsättningen fasas ut och kompenseras genom införandet av ett jordbruksavdrag. I en tid av akut klimatkris ska en subvention av lantbrukets ekonomi givetvis inte vara kopplat till förbrukning av en fossil resurs. Av samma anledning bör utfasningen vara genomförd så snart som möjligt, förslagsvis så fort jordbruksavdraget är på plats. Naturskyddsföreningen vill påminna om att EU-kommissionen vid upprepade tillfällen uppmanat medlemsstaterna att avveckla subventioner till fossila bränslen till 2020.¹ EU har också via G7, en sammanslutning av den industrialiserade världens sju största ekonomier – där EU deltar, åtagit sig att avveckla ineffektiva fossila bränslesubventioner före 2025.²

Jordbruksavdraget avser kompensera för ökade kostnader som utfasningen av dieselskattenedsättningen innebär genom minskad inkomstbeskattning. Givet de stora hållbarhetsutmaningar som pågående klimat- och naturkris medför hade det dock varit önskvärt med tydligare styrning mot positiv miljönytta. Befintligt förslag korrigerar endast en direkt klimatskadlig subvention utan att åstadkomma behövlig miljöstyrning.

Jordbruksavdraget syftar till att öka lönsamheten för företaget, vilket i sin tur anges kunna bidra till att öka produktiviteten. Som exempel nämns att produktiviteten kan ökas genom att inomgårdssarbete automatiseras och elektrifieras. Även om elektrifiering givetvis är eftersträfvansvärt så ser Naturskyddsföreningen en risk i att ett begränsat fokus på produktivitet och

¹ Phase-out 2020: monitoring Europe's fossil fuel subsidies, ODI, Report, september 2017.

² G7 Rome Energy Ministerial Meeting, Rome, 9-10 April 2017, Chair's Summary.

rationalisering ytterligare förstärker de ekonomiska ramar som missgynnar mindre jordbruksföretag. De är idag ofta de mest utsatta, samtidigt som de flesta bedömare är överens om att mindre gårdar har en viktig roll för såväl landsbygdsutveckling som miljönyttor i odlingslandskapet. Det är till exempel väl belagt att mindre och mer diversifierade gårdar och fält har en positiv effekt på biologisk mångfald.³

Det mindre och mer diversifierade jordbruket är av naturliga skäl mer arbetskraftsintensivt. För att styra i en riktning där mer arbetskraftsintensiva och miljönyttiga jordbruksmetoder premieras hade det därför varit önskvärt att utredningen i sin analys av kompensationsåtgärder vägt in miljöperspektivet. Sänkta egenavgifter eller arbetsavgifter hade potentiellt kunnat vara ett bättre alternativ.

2.1.2 Naturskyddsföreningen välkomnar förslaget om en biopremie för rena biodrivmedel samt förslaget om att utvidga den befintliga klimatpremien.

En biopremie och en utvidgad klimatpremie kommer att skynda på utfasningen av fossila drivmedel inom jordbruket vilket är positivt. Rena biodrivmedel genererar dock också växthusgasutsläpp och kan ha stor miljöpåverkan på ekosystem och biologisk mångfald. De biodrivmedel som premieras måste beakta påverkan på kolsänkor och ställa hållbarhetskrav som genererar stor klimatnytta inom de närmsta decennierna. Då tillgången på dessa biodrivmedel är begränsade kan de enbart användas i en övergångsfas och är inte långsiktigt realistiska. Det är viktigt att en biopremie och en utvidgad klimatpremie inte begränsar övergången till ännu mer hållbara alternativ med större klimatnytta. För att omställningen till fossilfritt med minskande utsläpp ska lyckas måste vi spara på energi, hushålla med biodrivmedel och basera biodrivmedel i möjligaste mån på avfalls- och restprodukter från cirkulära flöden.

2.1.3 Naturskyddsföreningen välkomnar förslaget om att det befintliga gödselgasstödet och biogasstödet utökas och förlängs.

Gödselgasstödet och biogasstödet kan generera flera positiva effekter. En ökad produktion av biogas från stallgödsel kan medföra en minskad klimatpåverkan dvs. minskar nettoeffekterna på klimatet. Biogas som en del i ett cirkulärt system kan också bidra till flera samhällsnyttor utöver klimatnytta, förbättrad luftkvalitet, och värdet på växtnäring, som till exempel ökad sysselsättning, försörjningstrygghet och resurshållning med matavfall.

2.1.4 Naturskyddsföreningen välkomnar utredningens rekommendation gällande satsningar på forskning och utveckling av nya affärsmodeller, men ser samtidigt att denna fråga borde utgjort en central del av utredningens uppdrag. Utredningen hade då haft möjlighet att ta fram konkreta förslag som

³ Clough, Kirchweger, Kantelhardt, 2020, Field sizes and the future of farmland biodiversity in European landscapes, Conservation Letters, vol 13, nr 6

bidragit till att påbörja den strukturella utveckling som behövs för att lantbrukets lönsamhet ska baseras på den bredare palett av värden och ekosystemtjänster, utöver matproduktion, som hållbarhetsomställningen kräver. Nya grundvallar för lantbrukets lönsamhet som i sin tur kan finansiera övergången till det mer cirkulära livsmedelssystem som en utfasning av fossila insatsmedel fordrar (se även punkt 2.3 nedan).

2.3 Synpunkter beträffande kommittédirektivets utformning

Utredningsdirektivet har parallella målsättningar beträffande ökad konkurrenskraft, ökad livsmedelsberedskap och klimatmål men etablerar ingen hierarki dem emellan. Naturskyddsföreningen anser att denna "win-win-win" beställning har begränsat utredarnas möjligheter att på djupet utreda vilka strukturella förändringar som faktiskt behövs för att uppnå ökad konkurrenskraft inom lantbruket på ett långsiktigt hållbart sätt.

Givet det övergripande och akuta behovet av en grön omställning inom samtliga näringar så bör direktivet således ha fastslagit att föreslagna konkurrenskraftåtgärder måste bidra till just en sådan omställning, och inte enkom ett ökat fossiloberoende.

Det är givetvis bättre med ett generellt jordbruksavdrag än den direkta subvention av fossila drivmedel som dieselskattenedsättningen utgör. Men utifrån ett långsiktigt perspektiv på ökad hållbarhet bör även ett jordbruksavdrag driva mot ökad miljö- och klimatprestanda och inte, som i föreslagen utformning, endast syfta till ökad lönsamhet. Ökad lönsamhet bidrar ju inte per automatik till ökad miljöprestanda, så länge marknaden inte tydligt belönar ökade miljöambitioner.

Samtidigt råder det inga tvivel om att lantbruket behöver stärka sin lönsamhet. Därför behöver alla åtgärder för att stärka lönsamhet belöna de företag som ligger i framkant på hållbarhetsområdet.

Utredningens rekommendationer beträffande forskning och utveckling av nya affärsmodeller konstaterar att "ett konkurrenskraftigt och hållbart jordbruk behöver kunna få betalt både för de mervärden och merkostnader som uppkommer i produktionen." Det framförs också att den stora andelen av företag idag har svårt att just föra vidare merkostnader för till exempel drivmedel i livsmedelskedjan.

Enligt Naturskyddsföreningen identifieras här två av de kanske mest avgörande hindren för ökad lönsamhet inom ramen för en grön omställning:

1. Att primärledet får en för liten del av marknadsvärdet för sina produkter, samt

2. Att jordbrukare inte får tillräckligt betalt för de kollektiva nyttigheter som de har förutsättningar att skapa, som exempelvis artrika odlingslandskap, kolinlagring eller miljönyttiga våtmarker.

Naturskyddsföreningens anser därför att utredningens långsiktiga relevans hade ökat avsevärt om direktivet också utformats för att hantera dessa hinder. Det hade kunnat generera förslag som bidragit till att påbörja den strukturella utveckling som behövs för att lantbrukets lönsamhet ska baseras på den bredare palett av värden och miljönyttor utöver matproduktion, som hållbarhetsomställningen kräver. En ingång som också går i linje med behovet av att flytta sektorns fokus från "ökad produktion" till ökat *produktionsvärde*.

Det är genom den här typen av nya grundvalar för lantbrukets lönsamhet som sektorn kan driva och finansiera övergången till det mer cirkulära livsmedelssystem som en utfasning av fossila insatsmedel fordrar.

2.4 Synpunkter beträffande brister i utredningens vetenskapliga redovisning och analys

2.4.1 Slutbetänkandet saknar redovisning av flera vetenskapliga premisser med tydlig bäring på utredningens målsättningar, exempelvis:

- 1 Kväve-mineralgödselns huvudsakliga klimatpåverkan kommer inte, som slutbetänkandet hävdar, från tillverkning. Dess huvudsakliga klimatpåverkan kommer från den lustgasbildning som uppstår i flera led av kvävekaskaden. Storleken på dessa utsläpp är i sin tur direkt kopplade till den totala mängden nytt reaktivt kväve som tillförs i de biologiska systemen.
- 2 Övergången till biobränslen leder inte per definition till minskad klimatpåverkan. Det finns ett fåtal biobränslen, till exempel palmoljebaserade sådana, som orsakar större utsläpp av klimatgaser än fossil förbränning på kort sikt. Därför är det avgörande att de biobränslen som fasas in både har låg klimatpåverkan och inte utarmar den biologiska mångfalden. Detta är högst relevant att beakta inom ramen för utredningens uppdrag, givet det akuta behovet av att på kort sikt kraftigt minska de totala utsläppen för att nå Sveriges klimatmål.
- 3 Utredningens utgångspunkt att "alternativet till förbränning [av biobränslen] i de flesta fallen [är] att biomassan omvandlas till koldioxid på naturlig väg (genom förmultning)" stämmer för biogas och restprodukter från skogsbruket, men inte för grödobaserade biodrivmedel.

Trots att Naturskyddsföreningen vid upprepade tillfällen under utredningens gång påpekat behovet av att beakta dessa premisser saknas de i

slutbetänkandet. Vår bedömning är att avsaknaden av dessa har resulterat i att utredningen påvisar 1) en bristfällig utredning av mineralgödsel i relation till utredningens mål om minskad klimatpåverkan, samt 2) en otillräcklig problematisering av biodrivmedel generellt. Detta har lett till att utredningen misslyckats med att i tillräcklig grad fullfölja det, enligt egen utsago, första steget i sin analys: "hur vi kan effektivisera och hushålla med" drivmedel och övriga insatsmedel.

Kvävemineralgödselns huvudsakliga klimatpåverkan kommer inte från tillverkningen.

Det är idag väl belagt att lustgasbildningen per kg nytt kväve från mineralgödsel som tillförs till de biologiska systemen har en totalt sett avsevärt större klimatpåverkan än vad ett utsläppen från tillverkningen orsakar.⁴ Denna forskning påvisar även genom direkta molekylära analyser att de ökade lustgashalterna i atmosfären huvudsakligen kommer från industriellt fixerat kväve. Naturskyddsföreningen anser därför att utredningens utgångspunkt att biologiska utsläpp av klimatgaser inte kan beaktas är problematisk.

I slutbetänkandet görs gällande att betänkandet kommer att "fokusera på att analysera förslag som syftar till att minska den negativa klimatpåverkan från kvävemineralgödsel." Ett av utredningens syften är att ge förslag som bidrar till Sveriges klimatmål.

Givet detta borde slutbetänkandet ha redovisat det led där kvävemineralgödsel har störst negativ klimatpåverkan. Att så inte skett har gett upphov till suboptimala åtgärdsförslag. Det tydligaste exemplet är att slutbetänkandet underlåtit att beröra det ekologiska lantbrukets avgörande bidrag till hushållning med resursen kväve, se punkt 2.4.2 nedan.

Vikten av att övergången till biobränslen blir hållbar

Förbränning av biomassa som biobränsle eller biodrivmedel genererar biogena koldioxidutsläpp och i vissa fall kan dessa utsläpp på kort sikt i värsta fall ge högre utsläpp av klimatgaser än fossil förbränning. Vissa biobränslen och biodrivmedel kan vara klimatneutrala om mark och nyplanterad växtlighet binder in lika mycket koldioxid som släppts ut vid förbränning. Beroende på var biomassan har sitt ursprung tar inbindningen av koldioxid olika lång tid vilket brukar benämnas som återbetalningstid. Biomassa från skogsavverkning anses ta cirka 50-100 år för att koldioxiden vid förbränning åter ska tas upp.⁵ För skogsindustrins restprodukter kan återbetalningstiden däremot vara några få år, medan det för grova växande träd som slutavverkas kan handla om över 100 år beroende på geografiskt läge. Återbetalningstiden är

⁴K.A. Smith, 2017, Changing views of nitrous oxide emissions from agricultural soil: key controlling processes and assessment at different spatial scales, European journal of soil science, vol 88, nr 8

⁵ Torbjörn Skytt et al 2021 Environ. Res. Lett. 16 114037

en viktig aspekt i förhållande till de klimat- och miljöåtagande vi i Sverige har förbundit oss till.

Långa återbetalningstider med stora genererade koldioxidutsläpp är alltså inget realistiskt alternativ ur ett klimatperspektiv. Däremot kan exempelvis grenar och toppar, sågspån, bark, skörderester från jordbruket eller matavfall utgöra råvaror för biobränslen med lägre miljöpåverkan, och därmed vara ett klimatmässigt bra val. Att producera biogas av exempelvis stallgödsel kan även bidra till att minska nettoeffekter på klimat.

För att nå de globala klimatmålen måste utsläppen minska dramatiskt samtidigt som kolsänkorna ökar. Klimatnyttan av biodrivmedel avgörs av hur de påverkar kolsänkan och hur effektivt de ersätter processer och råvaror som leder till stora växthusgasutsläpp. För att klara av utmaningen för biologisk mångfald och klimat samtidigt är det sannolikt att den totala mängden råvara som används till biodrivmedel behöver minska. Som det ser ut idag tycks också efterfrågan på biodrivmedel i Sverige, EU och globalt överskrida hållbart utbud till 2030 och 2045.⁶ För att omställningen till fossiloberoende med minskande utsläpp ska lyckas måste vi därför spara på energi, hushålla med biodrivmedel och basera biodrivmedel i möjligaste mån på avfalls- och restprodukter från cirkulära flöden. Det är också viktigt att en biopremie och en utvidgad klimatpremie inte begränsar övergången till ännu mer hållbara alternativ med större klimatnytta.

Utredningens antagande om att "alternativet till förbränning [av biobränslen] i de flesta fall är att biomassan omvandlas till koldioxid på naturlig väg (genom förmultning)" stämmer för biogas och restprodukter från skogsbruket. Det stämmer inte för grödobaserade biodrivmedel. EU-kommissionen anser därför inte att denna typ av drivmedel ska klassas som hållbara. Det framgår tydligt av förnybartsdirektivet som stipulerar att grödobaserade drivmedel fasas ut helt. Detta måste tydliggöras.

2.4.2 Slutbetänkandet saknar en tillräcklig analys av hur lantbruket kan hushålla med resursen kväve.

Utifrån målsättningen att identifiera åtgärder och styrmedel som syftar till att hushålla med resursen kväve så saknas en tillräcklig analys av hur lantbruket kan minska användning av kväve mineralgödsel i syfte att 1) minska användningen av en idag fossil driven resurs, samt 2) bidra till minskad klimatpåverkan från jordbruket genom en minskning av den totala mängden reaktivt lustgasdrivande kväve i de biologiska systemen.

---

⁶ Creutzig m.fl 2014, Bioenergy and climate change mitigation: an assessment, GCB-Bioenergy, v.5/7

Samtidigt som utredningen konstaterar "att insatser för att minska behovet av mineralgödsel behöver öka" så stannar den vid rekommendationer som berör precisionsodling och effektivare stallgödselhantering. Utredningen tar inte upp att 20 procent av den svenska jordbruksarealen idag brukas ekologiskt och således helt utan det insatsmedel som utredningen konstaterar behöver minska: mineralgödsel. På dessa arealer är incitamenten för att vara resurseffektiv med kväve inbyggda i den grundläggande produktionsmodellen. Här ligger fokus i stället på recirkulering av näring och avsevärt lägre kvävegivor. Detta är en faktor med stor relevans för utredningens uppdrag som bör ha omfattats och speglats i konkreta förslag i slutbetänkandet.

2.4.3 Naturskyddsföreningen anser att en tillbehörig utredning av det ekologiska lantbrukets fördelar på området hade varit ytterst relevant i relation till kommittédirektivets målsättningar beträffande förbättrad livsmedelsberedskap.

Utmaningen med förberedelser inför kris är avsaknad av kunskap om vad man ska förbereda sig för. Det talar för att utvecklingsinsatser och styrmedel bör riktas mot att minska glappet mellan en "normal" situation och kris. Ett sådant resiliens-orienterat perspektiv på beredskap har alltså som utgångspunkt att minska behovet av storskalig förändring när krisen kommer. För lantbruket betyder det bland annat att behovet av till exempel beredskapslager ska minimeras. Krisberedskapen ska i stället så långt som möjligt vara inbyggd i systemet.

Den vägen fordrar kraftigt minskat beroende av importerade insatsmedel även i en "normal" situation. Det kräver i sin tur stora satsningar på resurshushållning och optimering av kretslopp på gårdsnivå, landskapsnivå och mellan primärproduktion och konsument (stad och land). Det är idag vedertaget att Sveriges självförsörjningsgrad är i det närmaste obefintlig om beroendet av importerade insatsmedel tas med i beräkningen. Här har det kvävesnåla ekologiska lantbruket en given roll i att driva den bredare utvecklingen inom sektorn eftersom man redan gjort stora framsteg i att minska sitt beroende av insatsmedel och börjat utforska en bredd av kretsloppslösningar på gårdsnivå. Lönsamheten har samtidigt under långa perioder varit bättre än inom konventionell produktion. 2019 uppgav ca 50 procent av ekologiska lantbrukare god lönsamhet, jämfört med 34 procent av de konventionella i SIFO undersökningen Ekologiska lantbruksbarometern.⁷

En ytterligare i sammanhanget relevant slutsats från LRF Konsults specialrapport Lantbrukets Lönsamhet från 2017 är att huvudanledningen till många ekogårdars faktiska bättre resultat är *minskade kostnader*.⁸ Det är med andra ord inte bara merpris och stöd som spelat roll. Utan det minskade beroendet av importerade insatsmedel har också haft tydlig bäring på den

⁷ Sifo, Ekologiska lantbruksbarometern, 2019

⁸ LRF konsult, Specialrapport Lantbrukets Lönsamhet, 2017

bättre ekonomin på gårdsnivå, och på så vis bidragit till *både* ökad beredskap och konkurrenskraft.

Att slutbetänkandet inte beaktar detta faktum visar på en brist på helhetssyn och har lett till att det ekologiska lantbrukets möjliga bidrag till flera av utredningens målsättningar saknas i framtaget beslutsunderlag.

2.3 Utredningens uppdrag

Naturskyddsföreningen beklagar att utredningen fick ett allt för smalt uppdrag. Givet pågående klimat- och naturkris är det orimligt att en statlig utredning får i uppdrag att endast fokusera på de få procent av lantbrukets totala klimatpåverkan som kommer från fossila källor. Ca 90 procent av utsläppen kommer från andra källor.

Naturskyddsföreningen anser att direktivet borde ha fokuserat på helheten av lantbrukets klimatpåverkan. En sådan utredning hade utöver åtgärdsförslag för minskat fossilberoende också kunnat tillhandahålla beslutsunderlag för styrmedel beträffande såväl återvätning av torvjordar, ökad kolinlagring och minskade lustgasutsläpp från jordbruket.

Naturskyddsföreningen anser inte att det är tillfredställande att enbart hänvisa till att sektorns övriga utsläpp delvis redan har behandlats i tidigare utredningar. Sektorns klimatpåverkan och möjliga vägar framåt behöver hanteras integrerat för att undvika suboptimeringar. Det är sannolikt att behovet av ytterligare utredningar på området blir uppenbart inom kort.

Detta remissvar har utarbetats av Pim Bendt, sakkunnig odlingslandskap med hjälp av David Erlandsson, sakkunnig bioekonomi, vid rikskansliet på Naturskyddsföreningen.

För Naturskyddsföreningen

Stockholm dag som ovan

Johanna Sandahl
ordförande

Louise Karlberg
avdelningschef, skog och jordbruk